

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תר"י

סעודה שלישית פרשת בלק תש"ע לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

מכוסים תמיד בענני הכבוד. וזוה גם כן ראייה על גודל מעלתם שאין בהם חומאים, שהרי חסרי כח מחמת חטאם היה הענן פולטן, וכמו שנאמר (דברים כה-יח) ויזנב כך כל הנחשלים אחריו (רש"י שם). וכן מבואר בפרשתנו, והוקע אותם לה' נגד השמש (כה-ד), וברש"י השמש מודיע את החומאים, הענן נקפל מכנגדו והחמה זורחת עליו (תנחומא יט) ע"ש. ומעתה כיון שיושבים תחת ענני הכבוד, הרי אין בהם חטא, וממילא לא יחול עליהם עין רעה, כי יש הבטחת התורה, והיה עקב תשמעון וגו' והסיר ה' ממך כל חולי, ולכן לכה נא ארה לי את העם.

ועל זה אמר לו אלקים, לא תלך עמהם, לא תאור את העם, כי ברוך הוא (כב-יב). וברש"י לא תלך עמהם, אמר לו אם כן אקללם במקומי, אמר לו לא תאור את העם. אמר לו אם כן אברכם. אמר לו אינם צריכים לברכתך, כי ברוך הוא. משל אומרים לצרעה, לא מדובשיך ולא מעוקצך (תנחומא ה) ע"כ. ונראה הכוונה במה שאמר אקללם במקומי, דלכאורה מה נפקא מינה מאיזה מקום יקללם. אך מבואר ברמב"ן (כב-מא) דלכן העלוהו במות בעל, וירא משם קצה העם, כדי שיתכוין אליו בקללתו ולא תפרד נפשו מהם, כי אלה מכחות הנפש להיות דבקה בעת הראייה, כידוע מענין החכמים (כבא קמא קיז). דלו לי גבינאי דבעינא למחזייהו, דלו ליה, יהב ביה עיניה ונח נפשיה וכו' ע"ש. הרי דהקללה בעת הראייה פועל ביתר שאת, ואם כן יתכן שה' מונע לא תלך עמהם, כדי שלא יקללם גם בראייה, אבל ממקומו שהוא קללה קלה אולי יכול לקללם, ועל זה אמר לו לא תאור את העם.

ואמר שוב, אם כן אברכם, ולכאורה פליאה הדבר לשנות דעתו מקצה אל הקצה, שאם אין ה' רוצה שיקללם אז יברכם. ונראה דגם בזה היתה טמונה ערמומית, כי הנה ראה שזכותם של ישראל גדולה, שאין הוא יכול להשתלט עליהם, והרי ה' אמר לאברהם, ואברכה מברכיך (בראשית יב-ג), וכתבו התוס' (חולין מט.) דאפילו נכרים המברכים את ישראל מתברכין, כדאיתא בירושלמי (ברכות ה-ח) ההוא נכרי דיהיב שלמא לרבי ישמעאל, אמר ליה, מלתך כבר אמורה, פי' איני צריך להחזיר לך שלום, שברכתך כבר אמורה ואברכה מברכיך ע"כ. וכיון שעיקר כחו של בלעם הוא, אשר תאור יואר, אם כן יתוסף בברכתו לישראל גם ברכה בכחו, שיוכל אחר

הנה עם יצא ממצרים, הנה כסה את עין הארץ, והוא יושב ממלי, ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה וגו' (כב-ה). ובתרגום פירש הא חפא ית עין שמשא דארעא. וצריך ביאור הכוונה בזה, הלא סיים כי עצום הוא ממני, ומה נפקא מינה אם כסה את עין הארץ. ונראה הכוונה דאיתא בנמרא (כבא מציעא קז:) רב סליק לבי קברי, עבד מה דעבד [יודע הוא ללחוש על הקברות, ולהבין על כל קבר וקבר, באיזה מיתה מת, אם מת בזמנו אם בעין רעה], אמר צ"ט בעין רעה ואחד בדרך ארץ ע"ש. ואם כן בלעם שעינו רעה (אבות ה-ט), יכול להמיתם ולהזיקם בעין רעה ואין צורך לקללם.

אמנם הכתוב אומר, והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו', והסיר ה' ממך כל חולי (דברים ז-יב), ודרשו חז"ל (כבא מציעא שם) אמר רב זו עין [דבר שכל החולאים תלויין בו, וזו עין רעה] ע"ש. ואם כן בשעה שישאל עומדים ברום המעלה בקיום מצות ה', אז לא שולט עליהם עין רעה, ואי אפשר לבלעם להזיקו בראיית עינו.

וביאורו הוא, כי ריבוי העונות מתחילין בהעין, וכמו שנאמר לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (במדבר טו-למ), עין רואה והלב חומד וכלי מעשה גומרים (רש"י שם), ואין יצר הרע שולט אלא במה שעניו רואות (סוטה ח). ואם כן מי ששומר נפשו מהחטא, והוא זהיר מהעונות שבא להאדם על ידי שדש בעקביו, הרי על כרחך ששומר ועוצם את עיניו מראות ברע, על כן מודדין לו כמדתו, שאין עין רע של אחרים שולט עליו.

וזהו שאמר בלק, הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ, הנה מכסים עיניהם מלראות ולשוטט בעיני הארציים, והנה מקימים לא תתורו אחרי עיניכם, ואם כן לא שולט בהם עין רעה, על כן לכה נא 'ארה' לי את העם הזה, כי בעין רעה לכד לא תוכל להזיקם.

ואמר לו עוד, הא חפא ית עין שמשא, רימו לו שהם יושבים מכוסים תחת ענני הכבוד, שאין השמש רואה אותם, ואי אפשר לראותם. ואם כי נאמר להלך, ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם (כב-מא), כבר כתב באור החיים הק' שם, שראה אותם על ידי כשפים, שהם גילו המכוסה בענן ע"ש. אבל בעצם היו ישראל

כך להשתלט על ישראל ולקללם. ואמר לו ה' שאינם צריכים לברכתך כי ברוך הוא, ולא מדובשיך ולא מעוקציד, שהלא תכלית הברכה שלך הוא רק כדי שתוכל אחר כך לעוקצם.

ולולי דברי רש"י אולי יש לומר עוד, שבלעם כאשר ראה שאין ברצון ה' שיקלל את ישראל, אמר לה', אם כן יברך את מואב שיצליחו נגד ישראל, כי הלא כחו גדול גם בברכה, את אשר תברך מבורך. ובדרכי המלחמה יש שני דרכים, או שמחלישים את כוחות של אותה אומה, או מגבירין הכוחות שעומדים כנגדם. ואם ה' לא רוצה להחליש את כח ישראל בקללתו, אז בברכתו יגביר כחם של מואב, ואמר לו ה' כי ברוך הוא, שישראל ברוכים, באופן שלא שייך ברכה למואב שיהיו יותר מבורכים מישראל, ולא יעלה ויועיל להם גם ברכתו.

והנה כאשר הלך בלעם לקלל, ויתיצב מלאך ה' בדרך לשמן לו (כב-כב). ויש לומר דבא לרמוז כי לא יועיל כלום בדיבורו, כי יהפוך ה' את הקללה לברכה, שהרי בלעם ברכם בסופו ד' פעמים. בתחלה אמר, כ"י מראש צורים אראנו (כג-ט), ושוב אמר ל"א הביט און ביעקב (כג-כא), ושוב אמר מ"ה מזובו אהלך יעקב (כד-ה), ושוב אמר א'ראנו ולא עתה (כד-ז), ר"ת מלאך, וזהו ויתיצב מלאך ה' בדרך לשמן לו, שיצטרך לברכם בהברכות הרמוזים בתיבת מלאך.

ואמר לא הביט און ביעקב, ולא ראה עמל בישראל, ה' אלקיו עמו, ותרועת מלך בו, א-ל מוציאים ממצרים וגו' (כג-כא). וברש"י לא הביט און ביעקב, בתרגומו, אסתכלית לית פלחי גלולין בדבית יעקב וכו'. דבר אחר, אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה, לא הביט הקב"ה און שביעקב, שכשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהן, ובעמלם שהם עוברים על דתו וכו' (תנחומא יד) ע"כ. ונראה הכוונה במה שאמר, 'אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה', שלכאורה הוא יתור לשון, שלא מצינו כן בשאר מקום ברש"י. אך בודאי שעל כל דבר אלקים יביא במשפט, מכל מקום אהבתו העזה לישראל לא משתנה לעולם, כאילו אין בהם און ועמל. והוא מטעם, כי באמת ישראל במהותם קדושים, כפשוטו של מקרא, שאין בהם פלחי גלולין וכו', ולכן גם אם מתהווה ירידה במצבם, לא הביט און ביעקב. ורק אחרי פשוטו של מקרא, שאין בדרך כלל בהם עוברי עבירה, הוא נדרש גם מדרש נאה, שגם כשהם עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם.

ונראה שאמר כן בלעם ממה שראה אז בעיניו, כי בלק אמר לו, לך נא אתי אל מקום אחר אשר תראנו משם, אפס קצתו וכולו לא

תראה (כג-יג). ובאור החיים הק' (כב-מא) דקדק, הלא העננים היה מכסים על ישראל, ולא היו נראים לעין, ואיך יאמר הכתוב וירא משם קצה העם ע"ש. אמנם בתרגום יונתן (שם) כתב, שראה מחנה דן שפלטן הענן בשביל שהיה פסל מיכה עמהם ע"ש. ואם כן לא ראה רק העוברי עבירה, ואף על פי כן כשרצה לקללם בראייתו, הפך ה' את דבריו לברכה, הרי שגם כאשר מכעיסין וממרים לפניו, אינו זו מתוכן, ולא הביט און ביעקב.

ובביאור הדברים יש לומר, דהא מבואר ברמב"ם (ה' תשובה ב-א) אפילו עבר כל ימיו, ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו, כל עונותיו נמחלין, שנאמר (קהלת יב-ב) עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח והכוכבים, ושבו העבים אחר הגשם, שהוא יום המיתה, מכלל שאם זכר בוראו ושב קודם שימות, נסלח לו ע"כ. הרי שהאדם בעמוד והחזור כל ימיו, שהוא יכול לתקן בכל שעה ושעה מה שעיוות, ולא ידה ממנו נדח. ומה גם שכאשר זוכה עוד לתשובה מאהבה, הרי כל ימיו שעברו מתהפכין לזכיות (יומא פו), ויוכל להעלות עוד כל ימיו, ולכן לא הביט און ביעקב, כי גם אחר החטא יכולים עוד לתקנו.

וזהו ממת הרחמים של ה', וכמו שדרשו חז"ל (ר"ה ז). ה' ה' (שמות לד-ו), אני הוא קודם שיחטא אדם, אני הוא לאחר שיחטא אדם ויעשה תשובה ע"ש. הרי שמדת ה' הוא, שידו פרוסה לקבל שבים. ועל זה אמר בלעם, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, והוא מטעם כי הוי"ה אלקיו עמו, אני הוא לאחר שיחטא ויעשה תשובה. ואמר שוב ותרועת מלך בו, כי דבר זה למדים אנו גם כן מקול השופר, שתוקעין תקיעה שברים תרועה תקיעה, ומבואר בשל"ה הק', כי תקיעה הוא קול פשוט, מורה כי אלקים עשה את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים (קהלת ז-כט). ושוב בא קול השברים, לרמוז על מעשיו שחטא ונתעקם ישרותו. ושוב בא התרועה ילולי יליל, הוא השבירת לב ותשובתו על מעשיו, ואז הוא חוזר לקדמותו, ועל זה רומז התקיעה האחרונה, שנעשה שוב ישר ע"כ. ואם כן מתרועת המלך אנו רואים גודל האהבה והחיבה שיש לו גם להחוטאים, שפותח יד בתשובה לקבל פושעים וחטאים.

והוסיף א-ל מוציאים ממצרים, הלא היו במצרים במ"ט שערי זמורה, עד שלא יכלו להתמהמה (שמות יב-למ), שלא יפלו בשער הנו"ן, כמבואר בכתבי האר"ל, והיו עומדים שם במצ"ר י"ם, על הגבול של שער הנו"ן, ואף על פי כן תרועת מלך היתה בם, והוציאים מעומקא דתהום רבא, ומזה רואים כי לא הביט און ביעקב.

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' יששכר ווייס הי"ו
לדגל השמחה השרויה במעונו בהולדת נכדה
אצל חתנו הר"ר יואל דיימאנט הי"ו למול טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' יעקב גאלדבערגער הי"ו
לדגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב